

Prehistorische “schrabber”

lag voor het rapen te Sijsele.

Jan Tilleman

Als amateurarcheoloog heb ik al veel gelezen over vuursteen (silex) werktuigen uit het steentijdperk (Het Lithicum) en later. Actief zijnde in Middeleeuwse contexten te Hoeke dacht ik steeds “Zoiets vinden van duizenden jaren oud zal mij wel nooit te beurt vallen”. Maar; Zeg “Nooit, nooit!” In het kader van mijn job als rattenvanger begeef ik mij maar al te dikwijls te velde langs de grachten om rattenpopulaties op te sporen. In de loop van de maand september 2017 was ik zo op verkenning ten Zuiden van de Gentse steenweg in Sijsele, de pure zandstreek dus. Vrijwel parallel met de Gentse steenweg kennen we daar de loop van de Dorpsbeek die aanvangt op het grondgebied van Maldegem.

Die Dorpsbeek pleegt spreekwoordelijk “vergeven” te zitten van de ratten. Een aanpak ten gronde langs het grachtenstelsel bracht mij zo tot in de verste uithoeken. Boer zijnde in hart en nieren keer ik dan “Stik over rik” terug naar mijn jeep. Dat is dus recht door, recht aan. Met mijn handen diep in mijn zakken en mijn hoofd lichtjes naar beneden heb ik ondertussen veel gezien van wat zich op de grond bevindt. Een silexsteentje (vuursteen) lag bloot op mijn pad. Meteen had ik het ook al door, dit was niet zomaar een steenbrokje!

*Afb. 1: Situering van de vindplaats t.o.v. de Veldhoekstraat en Dijken.
Dijken is een verbindingsweg tussen de Gentse Steenweg en de Veldhoekstraat.
(Stratenatlas van de provincie West-Vlaanderen 1/20000.)*

De schrabber: een Silexkern.

Ter gelegenheid van een afspraak op de burelen van “Raakvlak”¹ nam ik de vuursteen mee om voor te leggen aan Jan Huyghe, ingewijde in prehistorische archeologie, bij het “Raakvlak” team. Hij hield het best voor mogelijk dat mijn vondst een stenen werktuig is. Om meer zekerheid te bekomen verwees hij mij door naar Professor Ph Crombé van de Faculteit Archeologie aan U. Gent.

Volgens deze laatste is de steen wel degelijk het resultaat van een bewerking door tussenkomst van de mens. Bij middel van afkloppen met een andere steen kon men uit een silex knol scherpe voorwerpen vrij maken. De schilfers of brokjes die wegspatten noemt men afslagen of “Klingen”. Wat over bleef was de kern. De afslagen konden ook als voorwerp gebruikt worden, al dan niet met wat bijwerking, waarbij dan o.a. mesjes bekomen werden.

De kern die we hier voor handen hebben lijkt uiterst goed op een “Schrabber” maar het kan niet met zekerheid gezegd worden of hij als dusdanig gebruikt werd. In ieder geval heeft de linkerkant een heel mooie en handige snede, ideaal voor iemand die rechtshandig is.

Afb.2: De schrabber

Beschrijving van de eventuele schrabber; tekening

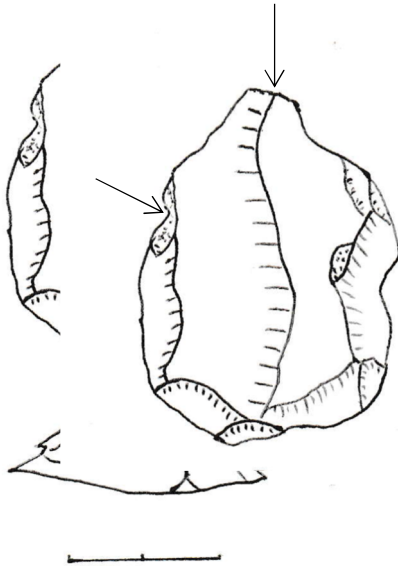
Zoals eerder vermeld is het een stenen werktuig met als afmetingen: 4,7 cm x 3,8 cm x 1,4 cm. De materie ervan bestaat uit “Vuursteen”. Dit is een stollingsgesteente samengesteld uit microscopisch kleine skeletten van mariene kiezelplanten en sommige sponzen.² De silexknollen worden aangetroffen in kalkrijke formaties zoals de krijtrotten in Normandië en Denemarken. Heel wat silex voorwerpen die in Vlaanderen gevonden worden, zijn afkomstig, enerzijds van Spiennes in Henegouwen en anderzijds van Wommersom bij Tienen in Vlaams Brabant.³ De kleur van de kern is donker beige tot grijs achtig. Deze textuur is niet uniek zodat de herkomst niet aan één bepaalde locatie toe te

¹ Intergemeentelijke Onroerend ErfgoedDienst (IOED) Brugge en Ommeland, voortkomend uit de Stedelijke Archeologische Dienst stad Brugge.

² Zakgids “Stenen en mineralen”; Sue Rigby vertaald door Drs. E.A.J. Burke 1992.

³ West-Vlaamse Archeologica, jg. 11; Rumbekke Regenbeek: Een Laat-Mesolithische site op de rechteroever van de regenbeek in Rumbekke. D. Calmeyn

kennen is. Door het lange tijd vertoeven van de silexkern in de bewerkte bouwvoor van de akker, zijn mettertijd meerdere mechanische beschadigingen opgetreden. Vooral ploegen en grondbewerkingsmachines, door tractoren aangedreven, brengen harde kloppen toe. Met zekerheid kunnen op het artefact twee kwetsuren aangeduid worden. Zo is o.a. het topje afgebroken.

Afb. 4: Aanduiding van de kwetsuren.

Afb.3: Tekening op ware grootte.

De vindplaats.

De vindplaats is gelegen op een verheven zone van een perceel akkerland op zo'n 200 meter ten zuiden van de Gentse steenweg en een 500 tal meter ten oosten van de hoeve "Sparre" genoemd. Ten Westen van de bedoelde plek vormt "Dijken" een verbinding tussen de Gentse Steenweg en de Veldhoekstraat die ten Zuiden loopt. De gemiddelde hoogteligging van het terrein is hier 12 à 13 meter TAW. De bodem is er zeer zandig.

Bij nader inzicht is dit niet te verwonderen want we bevinden ons hier op een ruim 100 km lange zandrug die zich strekt van Gistel over Brugge en Maldegem tot Stekene in de provincie Antwerpen. Het dekzand is er door poolwinden afgezet tijdens de laatste ijstijd (het Weichseliaan). Door erosie zijn achteraf glooiingen in het gebied ontstaan. Omwille van gunstige eigenschappen zoals vrijwaring van overstroming en uitzicht op de regio, handhaafde zich op deze zandrug een zeer intense bewoning van in de Midden steentijd over de Romeinse tijd heen tot in de Middeleeuwen. Dergelijke sites of, in het verleden intens bewoonde plaatsen, zijn rijkelijk voorzien van vondstmateriaal, gaande van potscherven, wat munten en uiteraard veel vuursteenfragmenten waaronder ook werktuigen.

Een aantal geïnteresseerde mensen hebben dat in de vorige eeuw reeds ondervonden aan de hand van prospecties (inzameling van vondsten aan de oppervlakte). Zo zijn uitgebreide privé collecties ontstaan van de hand van Roger

Blondeel, Baron Charles Gillès de Pélichy en Richard Streuve.⁴ Licentiaatsverhandelingen door Vandermoere (1981); Vanacker (1986) en Soers (1987) ontsluiten deze collecties waarbij het historisch belang van deze regio tussen Sijsele en Maldegem in de kijker kwam te staan.

Afbeelding 6: De vindplaats op de topografische kaart met de hoogtelijn van 13 m T.A.W.

Bij de aanleg van de VTN (Versterking Transit Netwerk) aardgasleidingen van Zeebrugge naar Gent in 1997-98, is ten westen van de Stoofweg een bewoonde site uit de Romeinse periode aan het licht gekomen. De oudste vondst op die plaats betrof een schrabber in bruine vuursteen. Bij de nieuwbouw van een woning langs de Gentse steenweg, nabij de Middeleeuwse vluchtburcht “Rostune”, ontdekten onderzoekers van “Raakvlak” in 2012 evenzeer bewoningsresten.⁵ Het betrof toen vol-middeleeuwse paalsporen en grachten. Op het zuidelijk deel van het terrein werden 979 stukjes vuursteen uit de grond gezeefd. Hieronder bevond zich één werktuig in dezelfde orde van grootte als de in dit artikel beschreven schrabber. Een datering onder voorbehoud plaatst de silex vondsten van deze site in het Laat-Paleolithicum (15000 jaar geleden).

⁴ Op de rand van het prehistorisch en middeleeuws landschap; Het archeologisch onderzoek langs de Gentse Steenweg in Sijsele. Dieter Verwerft, Griet Lambrecht, Jan Huyghe, Jari Michelsen, in *West-Vlaamse Archeologica* 25. *Recent archeologisch onderzoek in West-Vlaanderen*.

⁵ Idem.

Afb. 5: Zicht op de vindplaats vanaf de Gentse steenweg gezien. Voorbij de hoogte waar de schrabber gevonden is, daalt het terrein terug naar de Veldhoekstraat toe.

Het gebruik van de schrabber.

In het steentijdperk leefden de mensen van de jacht en visvangst. Aldus werden er ook pijl- en speerpunten vervaardigd uit silex. Zo kon men ganzen met pijl en boog buit maken. Grote dieren probeerde men te vangen door ze te drijven naar een zone met uitgegraven vangkuilen. Eens men een dier veroverd had, moest men gaan beenhouwen. De afgestroopte huid werd dan van vleesresten ontdaan met een *schrabber*. De huiden dienden om zich te beschermen tegen de koude. Het vlees was als basisbehoefte een sterke voedingsbron. Stenen kappen om werktuigen te vervaardigen mogen we dus als één van de oudste beroepen van de mensheid beschouwen.